

ALEKSANDRA JARCZEWSKA

STANY ZJEDNOCZONE – DOKĄD ZMIERZA AMERYKA POD PRZYWÓDZTWE M DONALDA TRUMPA?

Donald Trump został prezydentem Stanów Zjednoczonych w 2017 r., w okresie doskonałej koniunktury gospodarczej, ale także w sytuacji ogromnej polaryzacji sceny politycznej, pogłębiającego się kryzysu zaufania do elit i politycznego establishmentu oraz narastającego niezadowolenia i podziałów w amerykańskim społeczeństwie. Był to także okres zmian w środowisku międzynarodowym, czego efekty stanowiło przejmowanie władzy w kolejnych państwach przez populistycznych polityków (często o skłonnościach autorytarnych) oraz radykalizacja nastrojów społecznych (np. wzrost tendencji nacjonalistycznych i antyimigranckich czy pojawianie się ruchów antyrządowych).

Swoją strategię polityczną Donald Trump budował na populistycznych hasłach i twardej retoryce, bezwzględnej krytyce przeciwników politycznych w kampanii wyborczej, a także negacji wizji, działań oraz osiągnięć poprzednika – Baracka Obamy, która stała się podstawą jego programu wyborczego. Po dwóch latach od objęcia urzędu prezydenta Trump nie tylko odrzucił tzw. dziedzictwo Obamy, lecz także, realizując wizję „uczynienia Ameryki znów wielką”, zgodnie z hasłem „Po pierwsze Ameryka” i posługując się metodami oraz środkami dalekimi od standardów obowiązujących dotąd w amerykańskiej polityce, coraz wyraźniej zmienia oblicze polityki zarówno wewnętrznej, jak i zagranicznej.

Analiza sytuacji w 2018 r. w Stanach Zjednoczonych, przeprowadzona na podstawie obserwacji głównych wydarzeń, wyników badań opinii publicznej, przekazów medialnych oraz raportów i dokumentów, pokazuje, że drugi rok prezydentury Donalda Trumpa nie był czasem przełomów ani zdarzeń o historycznym znaczeniu, nie brakowało jednak sygnałów zapowiadających zmiany lub będących przejawem procesów o szerszym zasięgu i charakterze. W konsekwencji mogą one doprowadzić do istotnych zmian zarówno dla amerykańskiego systemu politycznego, pozycji USA w świecie, jak i nawet dla porządku międzynarodowego. Otwarte pozostaje jednak pytanie, jaki będzie ich efekt i czy zachodzące procesy okażą się trwałe oraz ewentualnie jak bardzo i na jak długo zmieniają USA i środowisko międzynarodowe.

SYTUACJA WEWNĘTRZNA – PREZYDENT TRUMP I ZARZĄDZANIE PREKRYZYSOWE

Na półmetku rządów prezydenta Trumpa gospodarka nadal utrzymywała się w dobrej kondycji, a większość podstawowych wskaźników napawała optymizmem, choć

pojawiły się także oznaki mogące zapowiadać koniec dobrej koniunktury gospodarczej. W sferze wewnętrznej prezydent koncentrował się na prowadzeniu bieżącej polityki – przede wszystkim na wypełnianiu kolejnych punktów ze swojego programu wyborczego oraz wspieraniu republikanów w wyborach do Kongresu USA (*midterm elections*). Realizację kolejnych prezydenckich inicjatyw utrudniały jednak: zaostrzające się konflikty z demokratami, ponadprzeciętna rotacja na najwyższych stanowiskach w administracji, problemy związane z dochodzeniem specjalnej komisji Roberta Muellera (tzw. *Russagate*) oraz zaostrzający się konflikt prezydenta z liberalnymi mediami. Amerykańskie społeczeństwo nadal było bardzo podzielone – zarówno pod względem politycznym, jak i ideologicznym¹. Największym wyzwaniem dla prezydenta i jego administracji w 2018 r. było zatem przedłużenie dobrej koniunktury gospodarczej oraz utrzymanie przewagi republikanów w Kongresie, co umożliwiłoby dalszą realizację programu wyborczego i pozwoliłoby myśleć o kolejnych wyborach prezydenckich w 2020 r.

Na korzyść prezydenta nadal przemawiał stan gospodarki USA rozwijającej się dynamicznie od 2009 r., której impuls do rozwoju dały początkowo ogromne kwoty pochodzące z tzw. ratunkowych programów gospodarczych Obamy, a także rewolucja łupkowa oraz „uwolnienie” rezerw gazu i ropy naftowej zainicjowane przez jego administrację. Choć już w poprzednich latach pojawiły się ostrzeżenia przed możliwością spowolnienia gospodarczego lub nawet recesji, to jednak działania prezydenta w zakresie obniżenia podatków oraz likwidacji ograniczeń biznesowych w wielu branżach (proces deregulacji) podziałały jak nowe stymulatory dla amerykańskiego biznesu².

W 2018 r. gospodarka nadal utrzymywała się w dobrej kondycji, a większość podstawowych wskaźników osiągała rekordowe wartości, co przekładało się na optymizm w społeczeństwie amerykańskim i dawało republikanom nadzieję na dobry wynik w wyborach do Kongresu³. Wzrost PKB był najwyższy od czasu końca recesji w 2009 r. i na podstawie wyników trzech kwartałów 2018 r. wyniósł 3,2%⁴. Średnia stopa bezrobocia osiągnęła 3,9% (najniższy poziom od 50 lat), a liczba miejsc pracy zwiększała się nieprzerwanie od ośmiu lat⁵. Jednocześnie zanotowano także średnioroczny wzrost płac na poziomie 3,1%, co było najlepszym

¹ K. Parker, J.M. Horowitz, A. Brown, R. Fry, D. Cohn, R. Igielnik, *What Unites and Divides Urban, Suburban and Rural Communities*, Pew Research, 22 maja 2018 r., <http://www.pewsocialtrends.org> [dostęp: 12.12.2018].

² Szczegóły zob.: „Tracking deregulation in the Trump era”, Brookings, 16 stycznia 2019 r., <https://www.brookings.edu> [dostęp: 20.01.2019].

³ Reality Check Team, „US economy under Trump: Is it the best in history?”, BBC News, 19 października 2018 r., <https://www.bbc.com>; „CNBC poll: Economic optimism surges to record high”, CNBC, 15 października 2018 r., <https://www.youtube.com>; „America’s outlook: The economy and the country”, *American Enterprise Institute Political Report*, 15 stycznia 2019 r., <http://www.aei.org> [dostęp: 20.01.2019].

⁴ „Real GDP growth of the United States from 1990 to 2017”, *Statista*, 2018, <https://www.statista.com>; *Gross Domestic Product*, Bureau of Economic Analysis, <https://www.bea.gov> [dostęp: 20.01.2019].

⁵ Zob. więcej: D. Rushe, „Trump wants voters to think the US economy is booming – is it?”, *The Guardian* z 4 listopada 2018 r., <https://www.theguardian.com>; J. Bersin, „The ugly side to today’s low unemployment rate”, *Forbes* z 3 lipca 2018 r., <https://www.forbes.com>; J. Cox, „The last time unemployment was this low, we were hit with a recession”, CNBC, 8 października 2018 r., <https://www.cnbc.com>; S. Mihm, „Un-

wynikiem od 2009 r.⁶ Stopa inflacji utrzymywała się na stabilnym poziomie około 2,7%⁷, lecz w obawie przed presją inflacyjną bank centralny USA (*Federal Reserve System* – Fed) w 2018 r. czterokrotnie podwyższył stopy procentowe, do poziomu 2,25–2,50%⁸. Spotkało się to z ostrą krytyką FED ze strony Trumpa i oskarżeniami o hamowanie wzrostu gospodarczego USA⁹. Rekordowe wyniki zanotowano także na giełdzie amerykańskiej – indeksy Dow Jones, S&P oraz Nasdaq rosły do listopada 2018 r., co wskazywało na optymizm inwestorów oraz zaufanie do gospodarki (w grudniu zanotowano spadki, które Trump również tłumaczył „pochopnymi i nieodpowiedzialnymi” decyzjami Fed)¹⁰.

Niepokoić mógł natomiast wysoki deficyt budżetowy, który wbrew zapowiedziom Trumpa z kampanii wyborczej wzrósł o 17% w porównaniu z 2017 r. i wyniósł 779 mld USD¹¹. Było to głównie efektem cięć podatkowych, zwiększenia wydatków (np. na obronę czy ochronę zdrowia) oraz rosnących kosztów obsługi długu publicznego, który pod koniec 2018 r. osiągnął ponad 21 bln USD¹².

Dla coraz większej grupy specjalistów tak dobre wskaźniki ekonomiczne były jednak sygnałem ostrzegawczym i mogły zapowiadać spowolnienie gospodarcze lub nawet kryzys na skalę globalną¹³. Badania prowadzone cyklicznie w USA wskazują, że spowolnienie gospodarcze lub okresy recesji rozpoczynały się wkrótce po osiągnięciu przez bezrobocie poziomu zbliżonego do aktualnego (czyli ok. 3,8%)¹⁴. Ponadto od 2009 r. wzrost PKB nie spada poniżej 2,2%, a tak długie cykle koniunkturalne są niespotykanym zjawiskiem w amerykańskiej gospodarce¹⁵.

W ciągu dwóch pierwszych lat prezydentury, kiedy gospodarka utrzymywała się w doskonałej kondycji, a republikanie mieli przewagę w obu izbach Kongresu USA, **Donald Trump koncentrował się na realizacji swojego planu wyborczego,**

employment hits a low. Then comes the recession”, Bloomberg, 15 maja 2018 r., <https://www.bloomberg.com/> [dostęp: 23.01.2019].

⁶ D. Rushe, op. cit.

⁷ Por. idem, „US jobs report: wages grow at fastest rate in decade as 250,000 jobs added”, *The Guardian*, z 4 listopada 2018 r., <https://www.theguardian.com> [dostęp: 3.01.2019].

⁸ Zob np.: B. Appelbaum, „Fed raises interest rates, showing confidence in health of economy”, *The New York Times* z 19 grudnia 2018 r., <https://www.nytimes.com>; M.J. Belvedere, „Cramer: Fed chief Jerome Powell is Trump’s worst re-election nightmare”, CNBC, 22 grudnia 2018 r., <https://www.cnbc.com> [dostęp: 12.01.2019].

⁹ Por. D. Szymański, „Ten tweet Donalda Trumpa przejdzie do historii”, *Business Insider Polska*, 18 grudnia 2018 r., <https://businessinsider.com.pl> [dostęp: 13.01.2019].

¹⁰ J. Lange, „Trump calls Fed ‘only problem’ in U.S. economy; markets slump”, Reuters, 24 grudnia 2018 r., <https://www.reuters.com> [dostęp: 12.01.2019].

¹¹ Dane na podstawie: <https://www.usgovernmentdebt.us> oraz R. Miller, „U.S. budget deficit”, Bloomberg, 19 grudnia 2018 r., <https://www.bloomberg.com> [dostęp: 12.01.2019].

¹² Ibidem.

¹³ Zob np.: M. Zandi, „Perspectives: We’re just 2 years away from the next recession”, CNN, 17 października 2018 r., <https://edition.cnn.com>; J. Hatzius (i in.), *US Economics Analyst 2019 Outlook: The Home Stretch*, Goldman Sachs Economic Research, 18 listopada 2018 r., <https://www.goldmansachs.com> [dostęp: 6.01.2019].

¹⁴ S. Mihm, op. cit.

¹⁵ „Real GDP growth of the United States...”, op. cit.

choć z różnymi skutkami¹⁶. W 2018 r. uwaga prezydenta i administracji w sferze polityki wewnętrznej skupiła się na dwóch zagadnieniach, które miały szczególne znaczenie w kontekście wyborczym, a dotyczyły spraw budzących największe emocje wśród wyborców – ochronie amerykańskich interesów gospodarczych oraz bezpieczeństwie Amerykanów. W sferze gospodarczej priorytet miały dalsze działania deregulacyjne oraz ochrona rynku amerykańskiego przez stosowanie twardej polityki handlowej (np. renegocjacja umów międzynarodowych oraz wojny handlowe). Działania administracji skoncentrowane były także na inicjatywie federalnego planu infrastrukturalnego (wartego zgodnie z zapowiedziami 1,5 bln USD), którego jednak nie udało się wprowadzić w życie.

W 2018 r. zdecydowanie na pierwszym planie znalazły się jednak **kwestie związane z imigracją oraz budową muru na południowej granicy USA**. Prezydent podjął szereg decyzji mających na celu wzmocnienie ochrony granicy oraz zniechęcanie do jej nielegalnego przekraczania, choć nadal nie udało mu się zreformować prawa imigracyjnego zgodnie z zapowiedziami z kampanii wyborczej¹⁷. Największe kontrowersje wzbudziło wprowadzenie w życie w kwietniu 2018 r. tzw. polityki „zero tolerancji”, co skutkowało m.in. rozdzielaniem rodzin nielegalnie przekraczających granicę¹⁸. Wobec sprzeciwów i krytyki administracji dotyczących niehumanitarnego traktowania imigrantów prezydent zdecydował się wydać akt wykonawczy, który zakończył rozdzielanie rodzin, co nie oznaczało jednak zmiany podejścia do problemu migracji i złagodzenia polityki imigracyjnej. Druga znacząca akcja antyimigracyjna została przeprowadzona tuż przed wyborami do Kongresu, kiedy to w stronę USA ruszyła kilkutysięczna grupa imigrantów z Ameryki Środkowej (przede wszystkim z Hondurasu)¹⁹. Imigranci zostali ostatecznie powstrzymani przez służby graniczne wzmocnione siłami wojskowymi USA, a Donald Trump wydał kolejny dekret utrudniający legalny dostęp do USA²⁰.

Najważniejszą inicjatywą była jednak budowa muru na granicy z Meksykiem. Wbrew zapowiedziom Trumpa z kampanii wyborczej, już w 2017 r. było wiadomo, że Meksyk nie zapłaci za budowę muru, dlatego też dla prezydenta kluczowe było uzyskanie od Kongresu USA środków na ten cel, szacowanych w sumie na około 25 mld USD (wnioskowana kwota w budżecie na rok 2019 to 5,7 mld USD). Wobec

¹⁶ Zob. listę 13 priorytetowych grup tematycznych i największych sukcesów administracji na stronie Białego Domu: *The Historic Results of President Donald J. Trump's First Two Years in Office*, The White House, 20 stycznia 2019 r., <https://www.whitehouse.gov>; BBC przedstawia zestawienie sukcesów i porażek administracji: „Trump's campaign promises – has he delivered on them?”, BBC News, 24 grudnia 2018 r., <https://www.bbc.com> [dostęp: 14.01.2019].

¹⁷ Więcej na ten temat zob. np.: S. Pierce, J. Bolter, A. Selee, *U.S. Immigration Policy under Trump: Deep Changes and Lasting Impacts*, Migration Policy Institute, lipiec 2018, <https://www.migrationpolicy.org>; D. Meissner, F. Hipsman, T.A. Aleinikoff, *The U.S. Asylum System in Crisis: Charting a Way Forward*, Migration Policy Institute, wrzesień 2018, <https://www.migrationpolicy.org> [dostęp: 13.01.2019].

¹⁸ Por. R. Nixon, „Zero tolerance’ immigration policy surprised agencies, report finds”, *The New York Times* z 24 października 2018 r., <https://www.nytimes.com> [dostęp: 30.01.2019].

¹⁹ Por. M. Valverde, „Is the migrant caravan an invasion?”, *Politifacts*, 7 listopada 2018 r., <https://www.politifact.com> [dostęp: 13.01.2019].

²⁰ M. Sampathkumar, „Donald Trump's executive order to limit asylum being challenged in court”, *The Independent* z 10 listopada 2018 r., <https://www.independent.co.uk> [dostęp: 15.01.2019].

konfliktu prezydenta z kongresmenami w kwestii budowy muru oraz polityki imigracyjnej nie udało się zatwierdzić budżetu na 2019 r. i jeszcze w ramach „starego” składu Kongresu 22 grudnia 2018 r. doszło do częściowego zawieszenia działania rządu federalnego (tzw. *shutdown*)²¹. Wraz z początkiem 2019 r. i rozpoczęciem prac przez „nową” Izbę Reprezentantów (zdominowaną przez demokratów) konflikt uległ zaostreniu. Ostatecznie *shutdown* został tymczasowo zawieszony dopiero 24 stycznia 2019 r. na czas dalszych negocjacji i był najdłuższym takim zjawiskiem w historii USA (trwał 35 dni)²². W szerszym wymiarze kwestie reformy systemu imigracyjnego, budowy muru na granicy z Meksykiem oraz *shutdown* wyeksponowały podziały polityczne i problemy związane ze sprawowaniem władzy w USA.

Jednym z głównych problemów prezydenta, utrudniającym skuteczne sprawowanie władzy, **jest ogromna zmienność oraz brak stabilności w administracji** (dużo większa niż za rządów poprzedników)²³. W samym tylko 2018 r. nastąpiły zmiany na stanowiskach sekretarzy w czterech departamentach: obrony (Jamesa N. Mattisa zastąpił p.o. Patrick Shanahan), stanu (Rexa Tillersona – Mike Pompeo), zasobów wewnętrznych (Ryana Zinke – p.o. David Bernhard), weteranów (Davida J. Shulkina – Robert Wilkie) oraz w rządowej agencji ochrony środowiska (Scotta Pruita – Andrew R. Wheeler) i na stanowisku ambasadora USA przy ONZ (Nikki R. Haley – p.o. Jonathan Cohen). Najgłośniejsze rezygnacje na niższych szczeblach w departamentach to np. odejście specjalnego wysłannika USA do walki z tzw. Państwem Islamskim Bretta McGurka czy zastępcy sekretarza stanu ds. europejskich Wessa Mitchella. Ponadto na miejsce dyrektora CIA Mike’a Pompeo, który objął stanowisko sekretarza stanu, została przyjęta pierwsza w historii kobieta Gina Haspel. Jeff Sessions opuścił stanowisko prokuratora generalnego, a jego miejsce zajął William Barr. Jerome „Jay” Powell zastąpił Janet Yellen na stanowisku przewodniczącego Rady Gubernatorów Rezerwy Federalnej (tj. szefa Fed). W 2018 r. nastąpiła także kolejna zmiana w składzie Sądu Najwyższego – odchodzącego na emeryturę umiarkowanego Anthony’ego Kennedy’ego zastąpił kolejny konserwatysta Brett Kavanaugh, co skutkowało zmianą dotychczasowej równowagi w sądzie (obecnie jest pięciu konserwatystów oraz czterech liberałów). Najważniejsze zmiany kadrowe w Białym Domu to odejście Herberta R. McMastera – doradcy ds. bezpieczeństwa narodowego, którego zastąpił John Bolton, oraz Johna Kelly’ego – szefa sztabu Białego Domu, którego obowiązki przejął Mick Mulvaney.

²¹ Był to już trzeci taki przypadek w 2018 r. (wcześniejsze trwały od 1 do 2 dni). Por. M. Czarnecki, „Senat USA próbuje zakończyć rekordowy shutdown”, *Gazeta Wyborcza* z 24 stycznia 2019 r., <http://wyborcza.pl> [dostęp: 26.01.2019].

²² Zob. np. B. Singman, A. Shaw, „Trump, Democrats reach temporary deal to end shutdown”, Fox News, 25 stycznia 2019 r., <https://www.foxnews.com>; B. Bryan, „The government shutdown is in day 35 and has shattered the record for the longest shutdown in history”, *Business Insider*, 25 stycznia 2019 r., <https://www.businessinsider.com> [dostęp: 30.01.2019].

²³ Bieżącą analizę zmian w administracji Trumpa prowadzi zespół Brookings Institution: K. Dunn Tenpas, E. Kamarck, N.W. Zeppos, *Tracking Turnover in the Trump Administration*, Brookings Report, Brookings, 17 grudnia 2018 r., <https://www.brookings.edu>; zob. także: S. Morris, F. Navas, „The fringes and fury. The biggest Trump resignation and firings so far”, *The Guardian* z 16 grudnia 2018 r., <https://www.theguardian.com/>; „Trump’s cabinet: The people around the president”, BBC News, 15 grudnia 2018 r., <https://www.bbc.com> [dostęp do wszystkich art.: 13.01.2019].

Tak częste i liczne rotacje na kluczowych stanowiskach w praktyce oznaczają niepewność, zmienność i brak przewidywalności w prowadzeniu polityki amerykańskiej. Bez wątpienia największe znaczenie miały zmiany na stanowiskach związanych z polityką zagraniczną i obronnością, co może skutkować problemami decyzyjnymi w zakresie spraw związanych z bezpieczeństwem. Natomiast zmiany w Sądzie Najwyższym USA będą mieć doniosłe konsekwencje polityczne i społeczne – na wiele lat ugruntują przewagę konserwatystów i określą ideologiczną podstawę dla decyzji podejmowanych przez sąd²⁴.

Oprócz braku stabilności w administracji nadal największym zagrożeniem dla prezydenta Trumpa były **prace specjalnej komisji Roberta Muellera ds. tzw. Russiagate** (badanie związków współpracowników prezydenta z przedstawicielami władz rosyjskich oraz ewentualnego wpływu Rosji na wyniki wyborów prezydenckich w 2016 r.). W 2018 r. działania komisji doprowadziły do skazania pięciu bliskich współpracowników Trumpa, którzy zdecydowali się na współpracę z prokuraturą w zamian za niższe wyroki (w tym m.in. główny prawnik Trumpa Michael Cohen)²⁵. Sprawa dochodzenia komisji Muellera wzbudza ogromne emocje i jest jednym z głównych tematów medialnych w USA, a prezydent oraz jego najbliższe otoczenie podejmują starania, aby ją bagatelizować, podważać jej zasadność lub nawet zamknąć dochodzenie (np. próby wywierania bezpośredniego wpływu na prokuraturę i ostatecznie zwolnienie prokuratora generalnego Jeffa Sessionsa)²⁶. Niezależnie jednak od wagi problemu oraz coraz bardziej jednoznacznych dowodów potwierdzających ingerowanie Rosji w wybory w USA i powiązania ze środowiskiem prezydenta usunięcie Trumpa z urzędu jest mało prawdopodobne²⁷. Kluczowe znaczenie w tym kontekście ma układ sił w Kongresie, który przez dwa pierwsze lata był dlań korzystny (zob. tab. 1).

To właśnie z powodu stałego zagrożenia procedurą impeachmentu oraz z uwagi na znaczenie utrzymania republikańskiej przewagi w Kongresie jednym z priorytetów prezydenta w 2018 r. było wspieranie republikanów w kampanii wyborczej w ramach **wyborów do Kongresu**. Wyniki wyborów były jednak połowicznie satysfakcjonujące dla prezydenta – republikanie stracili przewagę w Izbie Reprezentantów, a utrzymali w Senacie (zob. tab. 1)²⁸. Oddala to co prawda widmo impeachmen-

²⁴ Chodzi zarówno o kwestie społeczno-obyczajowe, jak i polityczne (np. w przypadku wniesienia sprzeciwu sądowego przez demokratów w sprawie o wprowadzenie stanu wyjątkowego Trump liczy na pozytywne dla siebie rozstrzygnięcie Sądu Najwyższego). „Trump declares emergency for border wall, House panel launches probe”, Reuters, 15 lutego 2019 r., <https://www.reuters.com> [dostęp: 15.02.2019].

²⁵ Zob. np. M. Czarnecki, „Russiagate: specprokurator coraz bliżej Trumpa”, *Gazeta Wyborcza* z 11 grudnia 2018 r., <http://wyborcza.pl> [dostęp: 12.01.2019].

²⁶ Por. Y. Torbati, „Trump renews criticism of Sessions over Mueller investigation”, Reuters, 25 sierpnia 2018 r.; S.N. Lynch, „Democrats warn Trump after Attorney General Sessions forced out”, Reuters, 7 listopada 2018 r., <https://www.reuters.com> [dostęp: 13.01.2019].

²⁷ Zob. np. archiwum prac komisji Muellera: „Trump Russia scandal, news”, Analysis and Opinion from POLITICO (aktualizowane), <https://www.politico.com>; „Robert Mueller”, *The Guardian* (aktualizowane), <https://www.theguardian.com>; D. Greenberg, „When impeachment works, and when it doesn't”, *Politico Magazine* z 20 stycznia 2019 r., <https://www.politico.com> [dostęp: 25.01.2019].

²⁸ Skład „nowego” Kongresu jest bardziej zróżnicowany etnicznie, odmłodzony, lepiej wykształcony oraz silniej sfeminizowany niż kiedykolwiek wcześniej (126 kobiet), ale także znacznie mniej doświadczony

tu²⁹, jednak stawia także prezydenta w trudnej sytuacji w zakresie realizacji kolejnych punktów programu wyborczego – od stycznia 2019 r. demokraci zyskali więcej możliwości i formalnych narzędzi, aby blokować inicjatywy administracji i republikanów w Kongresie.

Tabela 1
Skład 116 Kongresu USA (2019–2021)

116 Kongres	Partie	Izba Reprezentantów		Senat	
		Liczba miejsc	Udział w %	Liczba miejsc	Udział w %
Stan na styczeń 2019 r.	Demokraci	235 (+41)**	54,0	45 (-1)**	47*
	Republikanie	199 (-42)**	45,7	53 (+1)**	53
	Niezależni Wakaty	0 1		2 0	z dem.*

Źródło: opracowanie własne.

* Senatorzy niezależni głosują zazwyczaj z demokratami i dlatego zaliczani są do tej grupy w udziale procentowym.

** W nawiasach podano zmiany w stosunku do poprzednich wyborów.

Realizację programu wyborczego Trumpa utrudniał nadal ostry **konflikt z liberalnymi mediami**. Zgodnie z badaniami Media Research Center prezydent był w 2018 r. głównym „tematem” medialnym, lecz jednocześnie 90% przekazów (w mediach liberalnych) było wobec niego krytycznych³⁰. Dlatego też podstawowym narzędziem komunikacji Trumpa jest Twitter³¹. Prezydent na bieżąco komentuje i często sam kreuje wydarzenia oraz przekazuje informacje, które docierają do odbiorców bezpośrednio i bez komentarzy. W swoich przekazach posługuje się też techniką dezinformacji – tworząc tzw. fakty alternatywne (*alternative facts*) lub podając fałszywe informacje (*fake news*), jednocześnie oskarżając media o kłamstwa i nieuzasadnioną krytykę³². Działania te są z kolei szeroko komentowane i dokumentowane przez przeciwników politycznych oraz dziennikarzy³³. W efekcie Amerykanie mają co-

politycznie niż poprzednicy. Zob. więcej: C. Burgat, Ch. Hunt, „Congress in 2019: The 2nd most educated and least politically experienced House freshman class”, Brookings, 28 grudnia 2018 r., <https://www.brookings.edu>; E. Kamrack, „2018: Another ‘year of the woman’”, Brookings, 7 listopada 2018 r., <https://www.brookings.edu> [dostęp: 23.01.2019].

²⁹ Do rozpoczęcia procedury impeachmentu wobec prezydenta potrzebna jest zwykła większość głosów w Izbie Reprezentantów, ale o usunięciu z urzędu decyduje Senat większością dwóch trzecich głosów.

³⁰ Więcej: R. Noyers, „Networks trashed Trump with 90% negative spin in 2018, but did it matter?”, *MRC News Buster*, 15 stycznia 2019 r., <https://www.newsbusters.org> [dostęp: 22.01.2019].

³¹ Tylko w 2018 r. z kont prezydenta Trumpa wyszło 3400 tweetów, co oznacza aktywność na poziomie 10 dziennie. Zob. np.: K. Breuniger, „Trump’s most memorable Twitter bombshells of 2018”, CNN, 31 grudnia 2018 r., <https://www.nbc.com> [dostęp: 20.01.2019].

³² Zob. więcej: M. Jarkowicz, „Fake news jak wirus. Donald Trump zaraził nim amerykańską demokrację”, *Gazeta Wyborcza* z 3 lutego 2018 r., <http://wyborcza.pl> [dostęp: 23.01.2019].

³³ Dużą popularnością cieszą się strony, na których dokumentowane i weryfikowane są tzw. fake newsy. Zob. np. G. Kessler, „Fact checker, the truth behind the rhetoric”, *The Washington Post*, <https://www.wash>

raz mniej zaufania do przekazów medialnych i uznają je za silnie upolitycznione, a w związku z tym mało wiarygodne³⁴.

Czy zatem przekazy medialne mają znaczenie dla opinii publicznej i przekładają się na głosy wyborców? Z pewnością nie wpływają na tzw. twarde elektoraty republikanów czy demokratów, które wg badań Gallupa z listopada 2018 r. liczyły odpowiednio 28% i 31% wyborców³⁵. Przekazy medialne mają jednak kluczowe znaczenie dla grupy około 40% wyborców niezależnych, których sympatie polityczne w listopadzie 2018 r. rozłożyły się prawie po równo – 43% za republikanami, a 46% za demokratami³⁶. To ta grupa wyborców zmienia swoje preferencje w zależności od sytuacji, emocji, a także przekazu medialnego, i to oni *de facto* decydują w USA o ostatecznym wyniku wyborów.

Kwestie, które wywołują największe zainteresowanie oraz kontrowersje wśród wyborców, to: prawo do posiadania broni (z uwagi na nadal wysoką liczbę incydentów z użyciem broni palnej w USA)³⁷, uzależnienie od narkotyków, przestępczość oraz problem deficytu federalnego³⁸. Wydaje się jednak, że obecnie społeczeństwo amerykańskie jest najbardziej podzielone, jeśli chodzi o odbiór tego, co i jak robi Trump jako prezydent. Aprobata dla jego działań wyraża obecnie ok. 40% wyborców, a dezaprobatę ok. 55%³⁹. Ocena uzależniona jest przede wszystkim od preferencji politycznych – w styczniu 2019 r. prezydenta popierało 88% republikanów i zaledwie 5% demokratów⁴⁰. Efektem jest skrajnie odmienny obraz jego prezydentury w amerykańskim społeczeństwie.

Po dwóch latach sprawowania urzędu widać wyraźnie, że jest on nadal postacią kontrowersyjną, a jego **styl sprawowania władzy i przywództwa** różni się zasadniczo od poprzedników. Po objęciu urzędu Trump nie dopasował się do zasad i wymogów świata polityki, pozostał natomiast „twardym” biznesmenem, konsekwentnie realizującym swoją wizję „uczynienia Ameryki znów wielką” – na własnych

ingtonpost.com; „Fact-checking Trump’s immigration speech”, CNN, 8 stycznia 2018 r., <https://edition.cnn.com> [dostęp: 23.01.2019]. Por. też D.A. Efron, „Why Trump supporters don’t mind his lies”, *The New York Times* z 28 kwietnia 2018 r., <https://www.nytimes.com> [dostęp: 12.01.2019].

³⁴ W latach 2003–2016 odsetek Amerykanów, którzy mają duże lub chociaż zadowalające zaufanie do mediów, zmniejszył się z 54% do 32%. Zob.: *Indicators of News Media Trust*, The Knight Foundation, 11 września 2018 r., <https://www.knightfoundation.org> [dostęp: 25.01.2019].

³⁵ *Party Affiliation*, Gallup, 2004–2019, <https://news.gallup.com> [dostęp: 23.01.2019].

³⁶ Ibidem; J.M. Jones, *Americans Continue to Embrace Political Independence*, Gallup, 7 stycznia 2019 r., <https://news.gallup.com> [dostęp: 12.01.2019].

³⁷ Badania z maja 2018 r. pokazały, że aż 67% Amerykanów opowiadało się za zastrzeżeniem prawa do posiadania broni palnej i jest to najwyższy odsetek od 1993 r. (za zastrzeżeniem jest 90% badanych identyfikujących się jako demokraci, 41% jako republikanie oraz 65% jako niezależni). Więcej zob.: M. Brenan, *Ten Takeaways About Americans’ Views of Guns*, Gallup, 2 maja 2018 r., <https://news.gallup.com> [dostęp: 23.01.2019].

³⁸ L. Saad, *Conservative Lead in U.S. Ideology Is Down to Single Digits*, Gallup, 11 stycznia 2018 r., <https://news.gallup.com>; *Little Partisan Agreement on the Pressing Problems Facing the U.S.*, Pew Research Center, 15 października 2019 r., <http://www.people-press.org> [dostęp: 12 i 23.01.2019].

³⁹ *Presidential Approval Ratings – Donald Trump*, Gallup, 11 lutego 2019 r., <https://news.gallup.com>; „How America feels about Trump”, Politico, 19 grudnia 2018 r., <https://www.politico.com> [dostęp: 12.02.2019].

⁴⁰ *Presidential Approval Ratings...*, op. cit.

warunkach (jeśli ktoś się nie zgadza, musi odejść) oraz własnymi metodami (twarde metody i środki usprawiedliwione realizacją wyznaczonych celów).

Niechęć do sztywnych reguł i zasad w rządzeniu państwem oraz posługiwanie się prostym i dosadnym językiem ma także związek z odrzuceniem zasad tak krytykowanej przez Trumpa „poprawności politycznej”. Paradoksalnie jednak „zrzucenie pancerza” poprawności politycznej nie przyczynia się do zmniejszenia hipokryzji i poprawy atmosfery dialogu społecznego. Wręcz przeciwnie – likwidacja barier i większe przyzwolenie na tzw. szczerość i bezpośredniość w debacie publicznej prowadzą do jej brutalizacji, zwiększenia akceptacji dla języka pogardy i antagonizowania społeczeństwa (podobnie jak dzieje się to obecnie w innych państwach).

W przypadku Trumpa ewenementem w porównaniu z poprzednikami jest też zatrudnianie rodziny oraz znajomych w administracji (nepotyzm). Charakterystyczne są także nieufność wobec świata zewnętrznego oraz innych współpracowników i bezwzględność w stosunku do osób, które jego zdaniem wykazały się brakiem lojalności⁴¹. Efektem takiego podejścia jest zwalnianie urzędników, którzy nie chcą podporządkować się wizji prezydenta, oraz ich publiczna krytyka (najczęściej *via* Twitter) i próby wpływania na przedstawicieli poszczególnych urzędów niezależnych od prezydenta (np. prokuratura czy Fed).

Taki sposób sprawowania władzy oraz podejmowane przez prezydenta działania coraz częściej spotykają się z zarzutami ingerowania w fundamenty amerykańskiej demokracji – głównie w rozdział władz oraz niezależność poszczególnych instytucji⁴². Choć może jeszcze zbyt wcześnie, aby twierdzić, że amerykańska demokracja jest zagrożona, to jednak biorąc pod uwagę to, jak wiele z dotychczasowych norm, zasad czy standardów (prawnych, politycznych, kulturowych i obyczajowych) jest łamanych i zastępowanych niespotykanymi dotąd działaniami, można stwierdzić, że jesteśmy świadkami istotnych zmian lub nawet powolnej erozji amerykańskiego systemu politycznego⁴³. Dziś trudno jeszcze oszacować, jakie będą ostateczne skutki prezydentury Trumpa i jak długo potrwać, ale z pewnością nie będą obojętne dla amerykańskiego systemu.

⁴¹ M. Gerson, „Creative cruelty is essential to Trump’s management style”, *RealClearPolitics*, 6 kwietnia 2018 r., <https://www.realclearpolitics.com> [dostęp: 20.01.2019].

⁴² Zob. np.: T. McCarthy, „Donald Trump and the erosion of democratic norms in America”, *The Guardian* z 2 czerwca 2018 r., <https://www.theguardian.com> [dostęp: 13.01.2019]. Amy Siskind prowadzi stronę „The Weekly List” i dokumentuje działania prezydenta Trumpa oraz administracji, które mogą zagrozić demokracji amerykańskiej (<https://theweeklylist.org/>); w 2018 r. wydała także książkę dokumentującą dotychczasowe „antydemokratyczne” posunięcia jego administracji: A. Siskind, *The List*, Bloomsbury Publishing, New York–London–Oxford–New Delhi 2018.

⁴³ Zob. np. dwie głośne książki o kulisach prezydentury Trumpa: B. Woodward, *Strach. Trump w Białym Domu*, przeł. M. Studencki, W.A.B., Warszawa 2018; M. Wolff, *Ogień i furia. Biały Dom Trumpa*, przeł. M. Witkowska i in., Prószyński Media, Warszawa 2018, także D. Stephens, „The rules for beating Donald Trump”, *The New York Times* z 27 lipca 2018 r., <https://www.nytimes.com> [dostęp: 13.01.2019].

POLITYKA ZAGRANICZNA – NOWA STRATEGIA CZY DZIAŁANIA *AD HOC*

W sferze polityki zagranicznej rok 2018 był czasem dalszej realizacji zapowiedzi wyborczych prezydenta Trumpa pod hasłem „Po pierwsze Ameryka”, które w rozbudowanej i uszczegółowionej formie zostały przedstawione w dokumentach programowych: *Strategii bezpieczeństwa narodowego (National Security Strategy – NSS)* z grudnia 2017⁴⁴ r., w jawnej części *Strategii obrony narodowej (National Defense Strategy – NDS)*⁴⁵ ze stycznia oraz w *Przeglądzie polityki jądrowej* z lutego 2018 r. (*Nuclear Posture Review*)⁴⁶.

Postawienie interesów USA na pierwszym planie, wraz z odrzuceniem tzw. dziedzictwa Obamy, **skutkowało**: kontynuacją inicjatyw w zakresie renegocjowania lub wycofywania się z – jak twierdził prezydent – niekorzystnych dla interesów USA umów i traktatów, kwestionowaniem zasadności uczestnictwa w organizacjach i instytucjach międzynarodowych, zwiększeniem potencjału obronnego USA oraz **ogólnym zaostrzeniem polityki zarówno wobec partnerów, jak i przeciwników** (tj. postawieniem na siłę w relacjach z innymi państwami). W kontaktach z przywódcami innych państw (także sojusznicznych) prezydent Trump odwoływał się do metod i narzędzi niestosowanych od dawna w amerykańskiej dyplomacji – np. prowadzenia negocjacji z pozycji siły, twardej retoryki, gróźb i wymuszania ustępstw.

Ponadto **w ramach planów reorganizacji i odbiurokratyzowania amerykańskiej służby dyplomatycznej oraz wzmocnienia potencjału obronnego USA** w 2018 r. budżet obronny wzrósł o 10%, czyli o 54 mld USD w stosunku do 2017 r., a fundusze na dyplomację zmalały aż o 29%, czyli o 11 mld USD⁴⁷. W konsekwencji ograniczania funduszy oraz prowadzenia działań reorganizacyjnych, jak również często z uwagi na brak akceptacji dla kursu obranego przez Trumpa, **amerykańska służba dyplomatyczna przeszła ogromne zmiany**. Z Departamentów Stanu, Obrony oraz z Białego Domu odeszło wielu doświadczonych i umiarkowanych polityków⁴⁸. Dodatkowo nowe nabory do służby zagranicznej zostały radykalnie ograniczone, a wiele ważnych stanowisk (w tym ambasadorskich) pozostało nieobsadzonych⁴⁹.

W zakresie przedmiotowym w 2018 r. w amerykańskiej polityce zagranicznej wyróżnić można cztery dominujące grupy problemów: a) kwestia broni masowego

⁴⁴ *National Security Strategy of the United States of America*, The White House, grudzień 2017, <https://www.whitehouse.gov> [dostęp: 23.01.2019].

⁴⁵ *Summary of the 2018 National Defense Strategy of the United States of America*, Department of Defense, styczeń 2018, <https://dod.defense.gov/> [dostęp: 23.01.2019].

⁴⁶ *Nuclear Posture Review*, Office of the Secretary of Defense, luty 2018, <https://media.defense.gov> [dostęp: 23.01.2019].

⁴⁷ *President Trump's FY 2018 'Skinny Budget'*, Committee for a Responsible Federal Budget, 16 marca 2017 r., <http://www.crfb.org> [dostęp: 23.12.2018].

⁴⁸ S. Nossel, „Rex Tillerson proved CEOs are DOA in Washington”, *Foreign Policy* z 13 marca 2018 r., <https://foreignpolicy.com/> [dostęp: 21.12.2018]; N. Kravov, „How to prepare a post-Trump renaissance in diplomacy”, *The New York Times* z 19 kwietnia 2018 r., <https://www.nytimes.com> [dostęp: 20.01.2019].

⁴⁹ D. McManus, „Almost half the top jobs in Trump's State Department are still empty”, *The Atlantic* z 4 listopada 2018 r., <https://www.theatlantic.com> [dostęp: 23.01.2019].

rażenia i problem rozbrojenia nuklearnego, b) polityka handlowa, c) zmiany klimatyczne i polityka energetyczna, d) współpraca i instytucje międzynarodowe.

Kwestia broni masowego rażenia i problem rozbrojenia nuklearnego należały do priorytetów Baracka Obamy, jednak Donald Trump odrzucił wizję poprzednika i już na początku prezydentury zapowiedział zaostrenie stanowiska wobec Korei Północnej oraz chęć wycofania się z porozumienia irańskiego (*Joint Comprehensive Plan of Action* – JCPOA), które nazywał „gigantyczną fikcją”⁵⁰.

W pierwszym przypadku, po roku konfrontacyjnej polityki, która nie przyniosła rezultatów, oraz po kolejnych próbach nuklearnych Korei Północnej Trump zdecydował się na kontrowersyjny krok i zmianę podejścia. W lipcu 2018 r., dzięki wcześniejszym uzgodnieniom z innymi krajami (przede wszystkim z Koreą Południową oraz Japonią), doszło do historycznego szczytu w Singapurze z udziałem prezydenta Trumpa oraz przywódcy Korei Północnej Kim Dzong-una. W ramach porozumienia z 12 czerwca 2018 r. przywódcy zadeklarowali pełną denuklearyzację Półwyspu Koreańskiego, chęć formalnego zakończenia wojny koreańskiej oraz przyznania gwarancji bezpieczeństwa dla KRLD ze strony USA⁵¹. Jednak już pod koniec 2018 r. Kim Dzong-un oświadczył, że jego kraj nie zakończy rozwoju programu nuklearnego, dopóki USA nie wycofają swoich wojsk z regionu, a także oskarżył USA o łamanie porozumienia singapurskiego. Kolejny szczyt, który odbył się w 2019 r. w Wietnamie, również nie przyniósł rozstrzygnięć w zakresie rozbrojenia Półwyspu Koreańskiego⁵².

W przypadku Iranu wyjście z porozumienia nuklearnego było kilkakrotnie odsuwane i ostatecznie (wbrew pozostałym stronom JCPOA⁵³ oraz sprzeciwom niektórych doradców) prezydent ogłosił jego wypowiedzenie 8 maja 2018 r., uzasadniając ów krok tym, że Iran nie przestrzegał warunków umowy i że jej zapisy nie sprzyjały stabilności regionu⁵⁴. Było to jednoznaczne z przywróceniem sankcji i powrotem do polityki konfrontacji z Iranem, co może w przyszłości skutkować kolejnymi konfliktami oraz zaostreniem sytuacji na Bliskim Wschodzie. Jednostronna decyzja prezydenta nie jest do końca zrozumiała z uwagi na brak dowodów na nieprzestrzeganie

⁵⁰ „Read the full transcript of Trump’s speech on the Iran nuclear deal”, *The New York Times* z 8 maja 2018 r., <https://www.nytimes.com> [dostęp: 23.01.2019].

⁵¹ „Trump and Kim’s joint statement”, Reuters, 12 czerwca 2018 r., <https://www.reuters.com>; U. Friedman, „South Korea’s ambassador has a message for all the North Korea skeptics”, *The Atlantic* z 6 lipca 2018 r., <https://www.theatlantic.com>; Ch. Hill, „The U.S. needs a New North Korea strategy. After Singapore’s failure, it’s time to change course”, *Foreign Affairs* z 5 września 2018 r.; E. Brewer, „Can the U.S. reinstate ”maximum pressure” on North Korea? Washington needs a plan B if diplomacy fails”, *Foreign Affairs* z 4 grudnia 2018 r., <https://www.foreignaffairs.com> [dostęp: 15.01.2019].

⁵² J. Borger, „Vietnam summit: North Korea and US offer differing reasons for failure of talks”, *The Guardian* z 1 marca 2019 r., <https://www.theguardian.com> [dostęp: 2.03.2019].

⁵³ Stronami porozumienia irańskiego były: USA, Wielka Brytania, Francja, Niemcy, Chiny, Rosja oraz Iran.

⁵⁴ Zob. więcej: M.R. Pompeo, „Confronting Iran. The Trump administration’s strategy”, *Foreign Affairs*, listopad–grudzień 2018; S.H. Mousavian, „The strategic disaster of leaving the Iran deal. Trump is making the Middle East less safe”, *Foreign Affairs*, maj–czerwiec 2018; A. Holpuch, „Donald Trump says US will no longer abide by Iran deal – as it happened”, *The Guardian* z 8 maja 2018 r., <https://www.theguardian.com> [dostęp: 12.01.2019].

JCPOA przez Iran, a także na samowyeliminowanie się USA z możliwości dalszych prac nad umową i doprecyzowywania jej warunków. Trudne do oszacowania są też ogólne konsekwencje tego kroku dla całego regionu Bliskiego Wschodu, szczególnie wobec pogłębienia rozbieżności między USA a państwami europejskimi w zakresie polityki bliskowschodniej oraz zbliżenia między Iranem, Rosją i Turcją⁵⁵.

W 2018 r., m.in. w odpowiedzi na działania innych państw (głównie Rosji, Chin i Korei Północnej), w *Nuclear Posture Review* ogłoszono także nową doktrynę nuklearną USA, zdecydowaną różniącą się od tej z 2010 r.⁵⁶ Zgodnie z nowym podejściem USA odchodzą od koncepcji rozbrojenia nuklearnego na rzecz rosnącej roli broni atomowej, zapowiadają możliwość wprowadzenia nowych typów uzbrojenia nuklearnego, jak również dopuszczają użycie broni nuklearnej w razie ataku o charakterze nienuklearnym⁵⁷. Oznacza to odejście od ograniczania możliwości użycia tego typu broni na rzecz rozwoju potencjału nuklearnego w przyszłości. Potwierdzeniem może być wycofanie się USA z traktatu INF (*Intermediate-range Nuclear Forces*), zawartego między USA a ZSRR w 1987 r., który blokował rozwój broni atomowej średniego zasięgu⁵⁸. Dodatkowo pod znakiem zapytania stanęła przyszłość kolejnego traktatu – tzw. Nowego START, podpisanego z Rosją za prezydentury Baracka Obamy, który wygasa w 2021 r. Na razie trudno jeszcze stwierdzić, czy działania USA, w połączeniu z aktywnością takich państw jak Rosja, Chiny czy Korea Północna, oznaczają koniec procesu kontroli zbrojeń i wejście w fazę nowego wyścigu zbrojeń, niemniej jednak nie można wykluczyć takiego scenariusza.

Kolejnym ważnym punktem programu prezydenta Trumpa była **zmiana polityki handlowej USA na bardziej protekcyjnistyczną**. W 2018 r. przez wywieranie presji na partnerów gospodarczych (np. nakładanie lub zapowiedzi nałożenia ceł oraz wprowadzania ograniczeń w handlu) prezydent dążył do ograniczania importu (a w konsekwencji zmniejszenia deficytu), zwiększenia dostępu do rynków dla towarów z USA oraz poprawy warunków wymiany dzięki renegowaniu umów gospodarczych.

Nałożenie przez USA ceł na import stali i aluminium z całego świata (w marcu 2018 r.) doprowadziło do ustępstw ze strony Kanady i Meksyku, które zgodziły się na renegowanie umowy NAFTA. Błyskawiczne negocjacje doprowadziły do podpisania w listopadzie 2018 r. nowej, korzystniejszej zdaniem prezydenta USA umowy USMCA (*United States–Mexico–Canada Agreement*)⁵⁹. Presja celna zadziałała też na Koreę Południową, która zgodziła się na renegowanie warunków umowy

⁵⁵ Zob. np. A. Garfinkle, „The meaning of withdrawal”, *The American Interest*, 11 maja 2018 r., <https://www.the-american-interest.com> [dostęp 14.01.2019].

⁵⁶ *Nuclear Posture Review 2018*, op. cit.; *Nuclear Posture Review Report 2010*, Department of Defense, kwiecień 2010, <https://dod.defense.gov> [dostęp 24.01.2019].

⁵⁷ *Nuclear Posture Review 2018*, op. cit.; komentarz A. Feinberg, „Exclusive: Here is a draft of Trump’s nuclear review. He wants a lot more nukes”, *Huffington Post*, 11 stycznia 2019 r., <https://www.huffingtonpost.com> [dostęp: 23.01.2019].

⁵⁸ *President Donald J. Trump to Withdraw the United States from the Intermediate-Range Nuclear Forces (INF) Treaty*, The White House, 1 lutego 2019 r., <https://www.whitehouse.gov> [dostęp: 3.02.2019].

⁵⁹ *The United States Signs a Stronger Trade Agreement with Mexico and Canada*, The White House, 30 listopada 2018 r., <https://www.whitehouse.gov> [dostęp: 14.01.2019].

z USA⁶⁰. Także Japonia i Unia Europejska rozważają możliwość ponownego przystąpienia do negocjacji handlowych z USA. Ponadto zagrożenie wojną handlową z USA zmusiło Unię Europejską do ustępstw w zakresie zwiększenia amerykańskiego importu produktów rolnych do Europy (w tym przede wszystkim soi)⁶¹.

Najbardziej spektakularna wojna handlowa w 2018 r. toczyła się między USA a Chinami w odpowiedzi na wysoki deficyt handlowy i stosowane przez ChRL nieuczciwe praktyki handlowe (w tym „przejmowanie” technologii i łamanie praw własności intelektualnej)⁶². Dwukrotne nałożenie przez USA ceł na produkty importowane z Chin o łącznej wysokości 250 mld USD doprowadziło do działań odwetowych ze strony Chin i wprowadzenia ceł na import amerykański w wysokości 110 mld USD. W efekcie spotkania Donalda Trumpa z Xi Jinpingiem w czasie szczytu G-20 w Argentynie (listopad 2018 r.) przywódcy uzgodnili zawieszenie wojny celnej do 1 marca 2019 r. pod warunkiem m.in. uznania przez Chiny konieczności przestrzegania praw własności intelektualnej i zaprzestania praktyk nieuczciwej konkurencji⁶³.

Zwolennicy prezydenta i sprzyjające mu media uzasadniają, że prowadzona aktualnie polityka handlowa jest korzystna dla USA i przynosi spodziewane efekty⁶⁴. Jednak specjaliści w zakresie polityki handlowej, a nawet część członków administracji, republikanów oraz przedstawiciele konserwatywnych think tanków są zgodni, że w dłuższej perspektywie protekcjonizm się nie sprawdza i może się okazać destrukcyjnym narzędziem politycznym⁶⁵. Taka strategia może być szczególnie niebezpieczna dla USA, które jeszcze do niedawna były głównym promotorem i beneficjentem wolnego handlu i są nadal silnie powiązane gospodarczo ze swoimi partnerami.

⁶⁰ *President Donald J. Trump is Fulfilling His Promise on the United States–Korea Free Trade Agreement and on National Security*, The White House, 24 września 2018 r., <https://www.whitehouse.gov> [dostęp: 14.01.2019].

⁶¹ *Remarks by President Trump and President Juncker of the European Commission in Joint Press Statements*, The White House, 25 lipca 2018 r., <https://www.whitehouse.gov> [dostęp: 14.01.2019].

⁶² *U.S.–China Trade Issues*, Congressional Research Service, uaktualnione 3 stycznia 2019 r., <https://fas.org>; *How China's Economic Aggression Threatens the Technologies and Intellectual Property of the United States and the World*, The White House Office of Trade and Manufacturing Policy, czerwiec 2018, <https://www.whitehouse.gov> [dostęp: 18.01.2019].

⁶³ *U.S.–China Trade Issues*, op. cit.

⁶⁴ Medialnie politykę handlową prezydenta wspierają głównie stacja Fox News i zapraszani tam specjaliści: zob. np. A. Puzder, „Trump's trade critics are wrong – His tariffs could bring major benefits to America”, Fox News, 2 lipca 2018 r.; A. Puzder, J. Talent, „Trump's tough stand on China trade will benefit America and the world”, Fox News, 14 grudnia 2018 r., <https://www.foxnews.com> [dostęp: 13.01.2019].

⁶⁵ Z powodu sprzeciwu wobec polityki handlowej Trumpa rezygnację złożył jego doradca ekonomiczny Gary Cohn, a wielu kongresmenów (zarówno demokratycznych, jak i republikańskich) oraz przedstawicieli think tanków publicznie krytykował prezydenta. Zob. np.: P. Gramm, M. Solon, *Trump, Tariffs, and the Protectionist Temptation*, American Enterprise Institute, 23 marca 2018 r., <http://www.aei.org>; T.K. Whiting, *Trump's Trade War is Causing Long-term Damage*, The Heritage Foundation, 14 listopada 2018 r., <https://www.heritage.org>; K. Johnson, „Trump's trade wars prompt congressional pushback”, *Foreign Policy* z 19 czerwca 2018 r., <https://foreignpolicy.com>; N. Turak, „‘Straight up stupid,’ ‘incompetent’ and ‘misguided’: Economist Adam Posen rips Trump's tariffs”, CNBC, 2 marca 2018 r., <https://www.cnbc.com> [dostęp: 25.01.2019].

Ważnym punktem w programie wyborczym Donalda Trumpa, przeciwnika „teorii” o zmianie klimatu, którą początkowo nazywał „mystyfikacją”, była **kwestia redukcji ograniczeń emisji gazów cieplarnianych** jako czynnika wpływającego negatywnie na gospodarkę i swobodę decyzyjną USA⁶⁶. Jedną z głównych inicjatyw w tym zakresie było wycofanie się z paryskiego porozumienia klimatycznego ogłoszone przez prezydenta 1 czerwca 2017 r.⁶⁷ Krok ten ułatwił działania administracji w celu likwidacji ograniczeń dla firm z sektora wydobywczego w USA (np. dalsze działania deregulacyjne), wznowienia projektów budowy ropociągów Keystone XL oraz Dakota Access oraz wstrzymania inicjatyw Baracka Obamy w zakresie finansowania programów proekologicznych, również na poziomie międzynarodowym.

Wycofywanie się z porozumień międzynarodowych (np. wyjście z UNESCO, wstrzymanie negocjacji TTIP), **krytyka organizacji i instytucji międzynarodowych** (NATO, UE) i ograniczenia funduszy pomocowych, **niechęć do podejmowania współpracy wielostronnej oraz preferencje w zakresie polityki jednostronnej lub relacji dwustronnych** stały się znakiem rozpoznawczym prezydentury Trumpa oraz przejawem unilateralizmu.

W 2018 r. administracja kontynuowała takie podejście. Jednym z przykładów było wycofanie się USA w czerwcu 2018 r. z członkostwa w Radzie Praw Człowieka ONZ, co zostało powszechnie uznane za znaczące osłabienie społeczności międzynarodowej w wysiłkach na rzecz ochrony tych praw⁶⁸. We wrześniu doradca prezydenta ds. bezpieczeństwa John Bolton poddał druzgocącej krytyce Międzynarodowy Trybunał Karny⁶⁹. Także we wrześniu podczas przemówienia przed Zgromadzeniem Ogólnym ONZ Donald Trump, prezentując osiągnięcia i zamierzenia swojej polityki zagranicznej, podkreślał znaczenie suwerenności państw, poddając jednocześnie krytyce globalizację, multilateralizm oraz czekający na przyjęcie Światowy pakt w sprawie migracji (*Global Pact for Migration*)⁷⁰. Ostatecznie pakt został przyjęty przez ONZ w grudniu 152 głosami poparcia wobec 12 wstrzymujących się

⁶⁶ Por. „Trump on climate change report: ‘I don’t believe it’”, BBC, 26 listopada 2018 r., <https://www.bbc.com>; M. Scott, „Trump ignores the impacts of climate change at his peril – and ours”, *Forbes* z 8 października 2018 r., <https://www.forbes.com>; J. Worland, „The government’s massive new climate change study challenges Trump’s policies”, *The Time* z 23 listopada 2018 r., <http://time.com>; rządowy raport nt. zmian klimatycznych: D.R. Reidmiller i in. (red.), *Impacts, Risks, and Adaptation in the United States: Fourth National Climate Assessment*, vol. II, US Global Change Research Program 2018, Washington, DC [dostęp: 26.01.2019].

⁶⁷ Zgodnie z zapisami porozumienia paryskiego USA będą mogły z niego wystąpić dopiero w 2020 r., chyba że zastosują procedurę wycofania z Ramowej konwencji ONZ w sprawie klimatu (UNFCCC). Więcej nt. procedury wycofania zob. w: S.P. Mulligan, *Withdrawal from International Agreements: Legal Framework, the Paris Agreement, and the Iran Nuclear Agreement*, Congressional Research Service, 4 maja 2018 r., <https://fas.org>; *President Trump’s Withdrawal from the Paris Agreement Raises Legal Questions*, CRS Reports & Analysis Legal Sidebar, 9 czerwca 2017 r., <https://fas.org> [dostęp: 25.01.2019].

⁶⁸ *President Donald J. Trump is Standing Up for Human Rights at the U.N.*, The White House, 21 czerwca 2018 r., <https://www.whitehouse.gov> [dostęp: 13.01.2019].

⁶⁹ S. Holland, „Trump administration takes aim at International Criminal Court, PLO”, Reuters, 10 września 2018 r., <https://www.reuters.com> [dostęp: 15.01.2019].

⁷⁰ *Remarks by President Trump to the 73rd Session of the UN General Assembly*, The White House, 25 września 2018 r., <https://www.whitehouse.gov> [dostęp: 13.01.2019].

i 5 przeciwnych – wśród których oprócz USA znalazły się: Izrael, Czechy, Węgry i Polska⁷¹.

Prezydent zmienił jednak swoje dotychczasowe stanowisko w kwestii krytykowanego wcześniej NATO. W wyniku uzgodnień szczytu w Brukseli w lipcu 2018 r. państwa europejskie zobowiązały się do zwiększenia wydatków na obronę do poziomu 2% swego PKB, w zamian za co Trump potwierdził zobowiązania sojusznice oraz konieczność utrzymania amerykańskiej obecności wojskowej w Europie⁷².

W zakresie polityki regionalnej oraz relacji z poszczególnymi państwami administracja postawiła na taktykę nazwaną przez Douga Stokesa „transakcyjnym bilateralizmem”, „opartym na kalkulacji kosztów i korzyści”⁷³. Taki wymiar przybrały w 2018 r. relacje z głównymi partnerami USA – np. z Kanadą i Meksykiem w zakresie renegotjowania układu NAFTA czy państwami europejskimi – Wielką Brytanią, Francją, Niemcami oraz azjatyckimi – Koreą Południową i Japonią. Największym wyzwaniem dla USA były nadal dwa kraje – Rosja i Chiny – z uwagi na ich pozycję międzynarodową oraz aspiracje, jak również na zauważalne zbliżenie między nimi oraz współdziałanie w wielu kluczowych kwestiach międzynarodowych (np. polityka wobec Korei Północnej, polityka energetyczna, bezpieczeństwo). Oba państwa zostały wskazane w dokumentach programowych – NSS 2017 i NDS 2018 – jako największe zagrożenia dla bezpieczeństwa USA, wraz z Iranem, Koreą Północną oraz pozapaństwowymi ugrupowaniami terrorystycznymi⁷⁴.

Relacje Rosja–USA od początku prezydentury Donalda Trumpa „naznaczone” były dochodzeniem w sprawie ingerencji rosyjskiej w amerykańskie wybory prezydenckie i kontaktów współpracowników prezydenta z Rosjanami. Problemem był również rozdźwięk między prezydentem a wieloma przedstawicielami Partii Republikańskiej oraz Departamentów Stanu i Obrony, którzy byli przeciwni zbliżeniu i intensyfikacji współpracy na linii Waszyngton–Moskwa. W efekcie, po początkowych zapowiedziach zbliżenia w 2017 r., administracja usztywniła stanowisko. Głównymi problemami we wzajemnych relacjach były rosyjska interwencja na Ukrainie i aneksja Krymu, perspektywa rozszerzenia NATO na kolejne kraje, rozbudowa systemu bezpieczeństwa w Europie, rywalizacja o europejski rynek gazowy i konflikt w Syrii. W 2018 r. USA kilkakrotnie nakładały sankcje na Rosję.

Do pierwszego oficjalnego spotkania między Donaldem Trumpem a Władimirem Putinem doszło dopiero w lipcu 2018 r. w Helsinkach⁷⁵. Poufny charakter spotka-

⁷¹ Więcej nt. paktu oraz jego zatwierdzenia zob.: *Global Compact for Safe, Orderly and Regular Migration Intergovernmentally Negotiated and Agreed Outcome*, United Nations, 13 lipca 2018 r., <https://refugeesmigrants.un.org>; *General Assembly Endorses First-Ever Global Compact on Migration*, United Nations, 19 grudnia 2018 r., <https://www.un.org> [dostęp: 12.01.2019].

⁷² *Brussels Summit Declaration. Issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Brussels 11–12 July 2018*, NATO, 11 lipca 2018 r. (uaktualnione 30 sierpnia 2018 r.), <https://www.nato.int> [dostęp: 15.01.2019].

⁷³ D. Stokes, „Trump, American hegemony and the future of the liberal international order”, *International Affairs* 2018, nr 94 (1), s. 133–150, <https://www.chathamhouse.org> [dostęp: 13.01.2019].

⁷⁴ *National Security Strategy 2017*, op. cit. oraz *National Defense Strategy 2018*, op. cit.

⁷⁵ *Remarks by President Trump and President Putin of the Russian Federation in Joint Press Conference*, The White House, 16 lipca 2018 r., <https://www.whitehouse.gov> [dostęp: 13.01.2019].

nia oraz przebieg kończącej szczyt konferencji prasowej wzbudziły powszechną konsternację i krytykę zarówno wśród wielu amerykańskich polityków (także republikańskich), jak i komentatorów oraz w państwach sojusznicych⁷⁶. Szok wywołały słowa prezydenta (z których potem się wycofał i tłumaczył je przejęzyczeniem), że „nie widzi powodu, aby wierzyć, że Rosja ingerowała w amerykańską kampanię wyborczą”, mimo wniosków z dochodzenia amerykańskich służb⁷⁷. Inną ważną kwestią w relacjach z Rosją był traktat INF, który USA wypowiedziały na początku lutego 2019 r., a w ślad za nimi to samo uczyniła Rosja⁷⁸.

Relacje z Chinami w 2018 r. uległy dalszemu zaostrzeniu i zostały zdominowane przez trzy tematy: wspomniane już wcześniej kwestie gospodarcze (w tym wojnę celną), działania w celu niedopuszczenia dominacji Chin na akwenie Morza Południowochińskiego, zagrożenia wolności żeglugi morskiej i zacieśnienie relacji z Tajwanem (w tym podpisanie kontraktu na dostarczenie broni dla Tajwanu oraz ponowne otwarcie *de facto* ambasady USA, czyli The American Institute in Taiwan)⁷⁹. Zbliżenie z Tajwanem było przejawem realizacji strategii utrzymania amerykańskich wpływów w regionie i niedopuszczenia do chińskiej dominacji.

W ramach tej strategii, jak również w celu osłabienia znaczenia współpracy Indie–Rosja, USA dążą nadal do zacieśnienia relacji z Indiami, czego efektem w 2018 r. było zainaugurowanie cyklicznych dialogów ministerialnych w formule 2 + 2 oraz podpisanie deklaracji zintensyfikowania współpracy w wielu strategicznych dziedzinach⁸⁰. Ponadto symboliczne znaczenie, mające podnieść rangę indyjskiego partnera, miała także zmiana nazwy amerykańskiego dowództwa w regionie z U.S Pacific Command na Indo-Pacific Command⁸¹.

Głównymi partnerami w regionie nadal pozostają Korea Południowa i Japonia, z którymi amerykańska administracja prowadziła intensywny dialog zarówno na płaszczyźnie gospodarczej (negocjacja i renegocjacja umów handlowych), jak

⁷⁶ P. Wintour, „Helsinki summit: What did Trump and Putin agree?”, *The Guardian* z 17 lipca 2018 r., <https://www.theguardian.com>; W. Cummings, „The bubble: Trump disgraced the U.S. with his ‘surrender summit’ in Helsinki, liberals say”, *USA Today*, 19 lipca 2018 r., <https://eu.usatoday.com>; Ch. Shea, „A historian surveys the wreckage of the Trump–Putin summit”, *Vox*, 21 lipca 2018 r., <https://www.vox.com> [dostęp: 12.01.2019].

⁷⁷ R. Rampton, S. Heavey, „Trump, seeking to calm political storm over Putin summit, says he mis-spoke”, Reuters, 17 lipca 2018 r., <https://www.reuters.com> [dostęp: 13.01.2019].

⁷⁸ S. Pifer, „Is there a glimmer of hope for the INF Treaty?”, Brookings, 27 grudnia 2018 r., <https://www.brookings.edu>; *President Donald J. Trump to Withdraw the United States from the Intermediate-Range Nuclear Forces (INF) Treaty*, The White House, 1 lutego 2019 r. [dostęp: 3.02.2019].

⁷⁹ Por.: R. Walters, *Strengthening the U.S.–Taiwan Partnership*, The Heritage Foundation, 21 listopada 2018 r., <https://www.heritage.org>; D. Brunnstorm, „Trump signs U.S.–Taiwan travel bill, angering China”, Reuters, 16 marca 2018 r., <https://www.reuters.com>; D. Reid, „Chinese anger grows as US agrees to fresh arms sale to Taiwan”, CNBC, 1 października 2018 r., <https://www.cnn.com>; W. Yang, „US de facto embassy in Taiwan reopens as ‘symbol of strength’ of ties”, *The Guardian* z 12 czerwca 2018 r., <https://www.theguardian.com>; J. Bader, „U.S.–China relationship: Is it time to end the engagement?”, *Brookings Policy Brief*, wrzesień 2018, <https://www.brookings.edu> [dostęp: 17.01.2019].

⁸⁰ *Joint Statement on the Inaugural U.S.–India 2+2 Ministerial Dialogue*, U.S. Department of Defense, 6 września 2018 r., <https://www.state.gov> [dostęp: 15.01.2019].

⁸¹ „US Pacific Command renamed as US Indo-Pacific Command”, *The Economic Times* z 2 czerwca 2018 r., <https://economictimes.indiatimes.com> [dostęp: 17.01.2019].

i militarnej (kwestia problemu nuklearnego Korei Północnej oraz współpraca militarna USA z tymi krajami). Mimo iż Azja pozostaje dla Donalda Trumpa kluczowym regionem, to wycofanie się z TPP stworzyło obszar, który zagospodarowują inne państwa – Chiny dążą do zawarcia porozumienia gospodarczego z własnym udziałem (*Regional Comprehensive Economic Partnership* – RCEP), a 11 państw tworzących TPP w marcu 2018 r. (na bazie wynegocjowanego wcześniej układu) podpisało Umowę o całościowym i progresywnym partnerstwie transpacyficznym (*Comprehensive and Progressive Agreement for Trans-Pacific Partnership* – CPTPP).

Mimo zamierzeń stopniowego wycofywania się z **regionu Bliskiego Wschodu jest to nadal strategicznie kluczowy, ale zarazem najtrudniejszy obszar dla USA**. Ścieranie się wpływów i walka o dominację między dwoma wielkimi mocarstwami: głównym partnerem wojskowym i biznesowym USA – Arabią Saudyjską i głównym wrogiem – Iranem oraz polityka najbliższego sojusznika amerykańskiego – Izraela, jak i aktywność ugrupowań terrorystycznych, czynią sytuację niezwykle skomplikowaną⁸². Dochodzi do tego rywalizacja o wpływy w regionie między USA i Rosją, która z kolei zacieśniła relacje z Turcją (członkiem NATO).

Początkowo Donald Trump zamierzał ograniczyć zaangażowanie USA i sukcesywnie wycofywać wojska, co okazało się nierealne z uwagi na brak stabilizacji tego obszaru oraz nadal nierozwiązane problemy (np. sytuacja w Syrii oraz aktywność tzw. Państwa Islamskiego – ISIS). USA pozostały w regionie, a ich polityka bliskowschodnia jest w znaczącym stopniu podporządkowana dwóm głównym partnerom – Izraelowi i Arabii Saudyjskiej. W 2018 r. ambasada USA w Izraelu została oficjalnie przeniesiona do Jerozolimy, USA ograniczyły pomoc dla UNWRA⁸³ i Autonomii Palestyńskiej oraz głosowały przeciw rezolucji RB ONZ dotyczącej międzynarodowej ochrony Palestyńczyków w Strefie Gazy i na Zachodnim Brzegu. W ramach rozwoju stosunków z Arabią Saudyjską zawarły kolejne kontrakty na dostawę broni, a dobrym relacjom nie zaszkodziła nawet sprawa brutalnego zabójstwa dziennikarza Dżamala Chaszukdziego, zamordowanego w saudyjskim konsulacie w Stambule w październiku 2018 r.⁸⁴

W grudniu 2018 r. Trump zaskoczył wszystkich zapowiedzią wycofania wojsk amerykańskich z Syrii i Afganistanu z uwagi na pokonanie ISIS i brak potrzeby utrzymania zaangażowania w regionie⁸⁵. Spotkało się to z krytyką zarówno sojuszników, jak i niektórych przedstawicieli dyplomacji USA (w tym sekretarza obrony Jamesa Mattisa, który na znak protestu zrezygnował z pełnionej funkcji). Administracja szybko wycofała się z zapowiedzi prezydenta, a potwierdzeniem

⁸² Zob. np.: A. Entous, „Donald Trump’s New World Order. How the president, Israel, and the Gulf states plan to fight Iran – and leave the Palestinians and the Obama years behind”, *The New Yorker* z 18 czerwca 2018 r., <https://www.newyorker.com> [dostęp: 12.01.2019].

⁸³ Agenda NZ ds. Pomocy Uchodźcom Palestyńskim na Bliskim Wschodzie.

⁸⁴ Por. np.: S. Walt, „This is America’s Middle East strategy on steroids”, *Foreign Policy* z 15 października 2018 r., <https://foreignpolicy.com>; M. Karlin, T. Cofman Wittes, „America’s Middle East purgatory. The case for doing less”, *Foreign Affairs*, styczeń–luty 2019.

⁸⁵ J. Borger, M. Chulov, „Trump shocks allies and advisers with plan to pull US troops out of Syria”, *The Guardian* z 20 grudnia 2018 r., <https://www.theguardian.com> [dostęp: 12.01.2019].

utrzymania zaangażowania USA w sprawy regionu była m.in. konferencja międzynarodowa w sprawie Bliskiego Wschodu w Warszawie (luty 2019 r.), która wzbudziła liczne kontrowersje z uwagi na swą antyirańską wymowę oraz pogłębienie rozdzwieku między USA a UE i europejskimi partnerami⁸⁶.

Europa jest nadal najbliższym sojusznikiem USA w świecie, jednak mimo deklarowanej potrzeby współpracy relacje są dość napięte. W 2018 r. nastąpiło zaostwienie stanowiska USA wobec UE i państw europejskich, a Trump nazwał nawet UE wrogiem (*foe*) w dziedzinie handlu – wraz z Rosją i Chinami⁸⁷. Choć prezydent wycofał się z tych słów, to jednak nie zmieniło to ogólnego tonu we wzajemnych relacjach, w których największymi problemami w 2018 r. były: wojna celna, kwestia polityki wobec Iranu, wycofanie się USA z porozumienia irańskiego oraz zmiany klimatyczne i następstwa wyjścia USA z porozumienia paryskiego. Ponadto Trump sceptycznie podchodzi do UE (jako struktury niewydolnej i nieefektywnej, a do tego zmagającej się z kryzysem wewnętrznym) i zdecydowanie preferuje relacje dwustronne (głównie z Francją, Niemcami i Wielką Brytanią, której atrakcyjność wzrosła w związku ze zbliżającym się brexitem). Administracja Trumpa, szukając bezkrytycznych sojuszników w regionie, rozwijała także bliższe relacje z takimi krajami jak np. Polska czy Węgry, przyczyniając się jednocześnie do rozbijania jedności w ramach UE.

W relacjach z Ameryką Łacińską szczególne znaczenie miały kwestie związane z migracjami (tzw. karawana migrantów z Ameryki Środkowej – Hondurasu, Nikaragui, Salwadoru oraz Gwatemali⁸⁸) oraz problemy gospodarcze (np. w Argentynie, Brazylii, Chile, Kolumbii czy ekstremalna sytuacja kryzysowa w Wenezueli⁸⁹). W stosunkach bilateralnych na pierwszy plan wysunęły się Brazylia i Kolumbia – USA liczyły na poprawę i rozwój relacji z nimi (głównie z uwagi na wygraną w wyborach konserwatywnych kandydatów – Jaira Bolsonaro oraz Ivána Duque Márqueza), a także Wenezuela, Nikaragua i Kuba jako państwa stanowiące największe zagrożenie dla USA w regionie. W przemówieniu z listopada 2018 r., dotyczącym Ameryki Łacińskiej, doradca ds. bezpieczeństwa John Bolton nazwał te trzy państwa „trojką tyranii” i „nikczemną kolebką komunizmu na zachodniej półkuli” oraz ogłosił nałożenie dodatkowych sankcji na Wenezuelę i Kubę, wobec której ponownie zaostreno politykę⁹⁰. Najpoważniejszym wyzwaniem w 2018 r. była dla USA polityka wobec Wenezueli (największego posiadacza ropy naftowej w regionie,

⁸⁶ Zob. np.: M. Sieradzka, „Poland, US hold controversial Middle East conference in Warsaw”, Deutsche Welle, 14 lutego 2019 r., <https://www.dw.com>; S. Tisdall, „Trump’s Iran summit shows just how far he is from the rest of the west”, *The Guardian* z 13 lutego 2019 r., <https://www.theguardian.com>; S.E. Rasmussen, J. Donati, „Iran Rift hurts U.S. effort to build consensus on Mideast policy”, *Wall Street Journal* z 13 lutego 2019 r., <https://www.wsj.com> [dostęp: 14.02.2019].

⁸⁷ „Trump calls EU a ‘foe’ on trade: CBS News interview”, Reuters, 15 lipca 2018 r., <https://www.reuters.com> [dostęp: 14.01.2019].

⁸⁸ „Migrant caravan: What is it and why does it matter?”, BBC, 26 listopada 2018 r., <https://www.bbc.com> [dostęp: 16.01.2019].

⁸⁹ H. Kozieł, „Ameryka Łacińska, czyli epicentrum kryzysu”, *Parkiet* z 10 września 2018 r., <https://www.parkiet.com> [dostęp: 13.01.2019].

⁹⁰ *Remarks by National Security Advisor Ambassador John R. Bolton on the Administration’s Policies in Latin America*, The White House, 2 listopada 2018 r., <https://www.whitehouse.gov> [dostęp: 13.01.2019].

ale też głównej siły antyamerykańskiej na kontynencie), która przejawiała się wzmożeniem działań na rzecz zmiany reżimu w tym kraju – np. przez kilkakrotne nałożenie sankcji oraz wspieranie działań opozycji, wraz z wyrażeniem poparcia dla samozwańczego prezydenta Juana Guaidó.

W 2018 r. **USA zwiększyły zainteresowanie** zaniedbywanym od dawna **kontynentem afrykańskim**⁹¹. W sierpniu żona prezydenta Melania Trump odbyła podróż do Ghany, Malawi, Kenii i Egiptu, która miała głównie wymiar PR-owy oraz kurtuazyjny⁹², a w październiku prezydent podpisał ustawę, która ustanawiała specjalną agencję pomocową The U.S. African Development Foundation (USADF) z budżetem 60 mld USD⁹³. Natomiast w grudniu John Bolton przedstawił nową strategię wobec Afryki, której głównym celem jest wspieranie handlu i inwestycji USA na tym kontynencie, zwalczanie zagrożenia ze strony radykalnego terroryzmu islamskiego, zwiększenie efektywności pomocy rozwojowej, rezygnacja ze wsparcia dla nieskutecznych misji pokojowych ONZ, a także neutralizowanie wpływów Chin i Rosji⁹⁴.

Rok 2018 w polityce zagranicznej okazał się okresem naznaczonym zmiennością, brakiem konsekwencji decyzyjnej oraz niestabilnością personalną w administracji, ale także zmianą podejścia do partnerów i sposobów realizacji stosunków zewnętrznych. Osłabienie amerykańskiej dyplomacji i wzmocnienie armii oznaczało także ograniczanie możliwości stosowania w polityce zagranicznej narzędzi o charakterze miękkiej siły (*soft power*) na rzecz wzmocnienia polityki pod znakiem twardej siły (*hard power*).

Wszystko to w połączeniu ze zmianą podejścia prezydenta do dotychczasowych sojuszników wzmocniało negatywny odbiór działań administracji przez inne państwa oraz podważało pozycję USA w świecie. Zgodnie z badaniami Gallupa z początku 2018 r. aprobatą dla przywództwa USA w świecie wyniosła zaledwie 30% (za Baracka Obamy 48%) i była na najniższym poziomie od 2007 r., czyli od początku prowadzenia takich badań przez Gallupa⁹⁵. Natomiast w badaniach przeprowadzonych przez Pew Research Center aż 70% respondentów (z 25 krajów) wyraziło brak zaufania do Trumpa oraz stwierdziło, że w swych działaniach USA nie biorą pod uwagę lub biorą w bardzo małym stopniu interesy innych krajów (jednocześnie 50% badanych postrzegало USA przychylnie, a 43% nieprzychylnie)⁹⁶.

⁹¹ R. Brigety, „A Post-American Africa. The U.S. is falling behind”, *Foreign Affairs* z 28 sierpnia 2018 r., <https://www.foreignaffairs.com> [dostęp: 12.01.2018].

⁹² Por. D. Stanglin, „First lady Melania Trump in Africa: ‘Focus on what I do, not what I wear’”, *USA Today* z 6 października 2018 r., <https://eu.usatoday.com> [dostęp: 12.01.2018].

⁹³ Więcej zob. na stronie USADF: <https://www.usadf.gov/home/>.

⁹⁴ *Remarks by National Security Advisor Ambassador John R. Bolton on the The Trump Administration's New Africa Strategy*, The White House, 13 grudnia 2018 r., <https://www.whitehouse.gov>; J. Berger, „US unveils new Africa policy to counter ‘predatory’ Russia and China”, *The Guardian* z 13 grudnia 2018 r., <https://www.theguardian.com> [dostęp: 12.01.2018].

⁹⁵ Omówienie badań Gallupa w: C. Lima, „Poll: Under Trump, global approval of U.S. leadership hits historical low”, *Politico*, 18 stycznia 2018 r., <https://www.politico.com> [dostęp: 12.01.2019].

⁹⁶ R. Wike, B. Strokes, J. Poushter, L. Silver, J. Fetterlof, K. Delvin, *Trump's International Ratings Remain Low, Especially Among Key Allies*, Pew Research Center, 1 października 2018 r., <http://www.pewglobe.org> [dostęp: 12.01.2019].

W reakcji na liczne kontrowersje związane z realizacją amerykańskiej polityki zewnętrznej w 2018 r. także w USA doszło do otwartej debaty nad polityką zagraniczną i możliwymi konsekwencjami działań obecnej administracji dla porządku międzynarodowego. Powstała ogromna liczba artykułów na ten temat w prestiżowych periodykach (np. *Foreign Affairs*, *Foreign Policy*)⁹⁷ oraz ukazało się kilka książek uznanych specjalistów i badaczy w dziedzinie polityki zagranicznej USA i stosunków międzynarodowych⁹⁸. Biuro badań Kongresu USA wydało natomiast obszerny raport z zaleceniami i pytaniami o przyszłość amerykańskiej polityki zagranicznej i roli USA w świecie wobec zachodzących zmian⁹⁹. Ponadto grupa badaczy stosunków międzynarodowych wystosowała do prezydenta Trumpa list otwarty z apelem w obronie liberalnego porządku międzynarodowego oraz instytucji międzynarodowych, które przez ponad 70 lat służyły nie tylko światu, lecz także USA¹⁰⁰.

Wielość i różnorodność stanowisk oraz propozycji rozwiązań przedstawionych w debacie nie pozwala na sformułowanie jednego wniosku. Wynika z niej jednak, że większość uczestników zaniepokojona jest aktualnymi działaniami prezydenta i administracji oraz ich ewentualnymi skutkami zarówno dla pozycji USA na arenie międzynarodowej, jak i szerzej – dla przyszłości powojennego liberalnego porządku międzynarodowego, którego USA były zarówno architektem, strażnikiem, jak i beneficjentem. Najbliższy czas pokaże zatem, czy zbliżyliśmy się właśnie do zapowiadanej od dawna zmiany porządku międzynarodowego i jaki będzie efekt tego procesu.

* * *

Po dwóch latach prezydentury Donalda Trumpa akceptacja dla jego działań kształtuje się średnio na poziomie około 40% i jest uzależniona przede wszystkim od preferencji politycznych¹⁰¹. Efekty działań administracji są zróżnicowane i różnie oceniane. W zakresie realizacji obietnic wyborczych wśród największych sukcesów Trumpa można wskazać: obniżenie podatków oraz działania deregulacyjne, renegocjacje układu NAFTA, działania na rzecz ochrony rynku USA, jak również zablokowanie wielu inicjatyw Baracka Obamy. Nie udało się natomiast do tej pory

⁹⁷ Publikacje na łamach *Foreign Policy* i *Foreign Affairs* w 2018 r., jak również numer *Foreign Affairs* ze stycznia–lutego 2019 r. poświęcony problematyce porządku międzynarodowego. Także: R.N. Haass, „Czy USA i Chiny czeka nowa zimna wojna?”, *Gazeta Wyborcza* z 5 listopada 2018 r. (przedruk z *The Wall Street Journal* z 19 października 2018 r.), <http://wyborcza.pl> [dostęp: 13.12.2018].

⁹⁸ Np.: R. Jervis, F.J. Gavin, J. Rovner, D. Labrosse (red.), *Chaos in the Liberal Order: The Trump Presidency and International Politics in the Twenty-first Century*, Columbia University Press, New York 2018; N. Ferguson, F. Zakaria, *Is This the End of the Liberal International Order?: The Munk Debates*, House of Anansi Press, Toronto 2017; J.J. Mearsheimer, *The Great Delusion. Liberal Dreams and International Realities*, Yale University Press, New Haven 2018; S.M. Walt, *The Hell of Good Intentions. America's Foreign Policy Elite and the Decline of U.S. Supremacy*, Farrar, Straus and Giroux, New York 2018.

⁹⁹ *U.S. Role in the World: Background and Issues for Congress*, Congressional Research Service, 26 października 2018 r., <https://fas.org> [dostęp: 13.01.2019].

¹⁰⁰ „We should preserve international institutions and order”, *The New York Times* z 27 lipca 2018 r., www.nyt.com [dostęp: 14.01.2019].

¹⁰¹ *Presidential Approval Ratings...*, op. cit.

zreformować systemu imigracyjnego, zbudować muru na południowej granicy USA, „uchylić i zastąpić” Obamacare ani wprowadzić pakietu infrastrukturalnego.

W 2019 r., z uwagi na zmianę rozkładu sił w Kongresie, prezydentowi będzie o wiele trudniej rządzić krajem. Brak poparcia w izbie niższej może skutkować zwiększeniem kontroli nad działaniami prezydenta i blokowaniem jego inicjatyw, a styl sprawowania władzy Trumpa może dodatkowo pogarszać sytuację. Nie wiadomo także, jakie będą ostateczne efekty śledztwa komisji Muellera oraz konsekwencje *shutdown* (szczególnie dla „przegrzanej” amerykańskiej gospodarki)¹⁰². W polityce zagranicznej, mimo początkowo izolacjonistycznej retoryki prezydenta, można się raczej spodziewać zwiększenia zaangażowania międzynarodowego USA oraz dalszego zaostrzenia stanowiska i polityki konfrontacji wobec takich państw jak Rosja, Chiny i Iran.

THE UNITED STATES –

WHERE IS AMERICA HEADING UNDER DONALD TRUMP’S LEADERSHIP?

The second year of Donald Trump’s presidency was not a time of breakthroughs or events of historical significance. However, there have been some signs foreshadowing significant changes for the US.

After Trump’s two years in office, the economy is still booming, although after years of prosperity one could expect slowdown in the nearest future. In domestic politics, the President focused on fulfilling his campaign promises and supporting the Republicans in maintaining the majority in Congress after the midterm elections. The greatest obstacles for accomplishing Trump’s election goals include: growing conflicts between the President and Democrats, problems related to the investigation by the special prosecutor R. Mueller’s commission, instability and rotation at the top positions in the administration, and the President’s war with the news media.

The “America First” approach continued to dominate in the field of foreign policy. The President concentrated his efforts on disposing of Obama’s legacy and implementing initiatives aimed at protecting the interests of the US and of American citizens. However, the lack of a clear vision and consistency in foreign policy, disputes within the administration, a stiffer position and tightening of dialogue with foreign partners led to a further drop in confidence and loss of US credibility on the international arena.

In general, in fulfilling the vision of Making America Great Again, D. Trump uses methods and means which are far from the standards previously known in American politics. As a result, the nature of American domestic and foreign policy is changing. It is an open question, however, whether the processes will prove permanent, to what extent, and, if so, how will it affect the US political system and international order.

¹⁰² L. Lutikani, „U.S. delays fourth-quarter GDP report after government shutdown”, Reuters, 28 stycznia 2019 r., <https://www.reuters.com> [dostęp: 1.02.2019].

Keywords: United States, midterm elections, stratification, *National Security Strategy*, *National Defence Strategy*, Democrats, Republicans, Fed, media, ISIS, North Korea, Iran, Afghanistan, Russia, China, EU, Israel, Saudi Arabia, UN

Słowa kluczowe: Stany Zjednoczone, wybory do Kongresu, rozwarstwienie, *Strategia bezpieczeństwa narodowego*, *Strategia obrony narodowej*, demokraci, republikanie, Fed, media, ISIS, Korea Północna, Iran, Afganistan, Rosja, Chiny, UE, Izrael, Arabia Saudyjska, ONZ